

(ΠΡΟ)ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΠΝΕ

ΔΙΑΛΕΞΗ 7

ΚΑΘΟΜΙΛΟΥΜΕΝΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ

Κυριαρχία, σε όλη τη διάρκεια του Μεσαίωνα έως και την Αναγέννηση, των «ιερών γλωσσών» (ελληνικά, λατινικά, εβραϊκά, αραβικά).

(Wolf 1971, Auroux 1994, Baggioni 1997, Burke 2004)

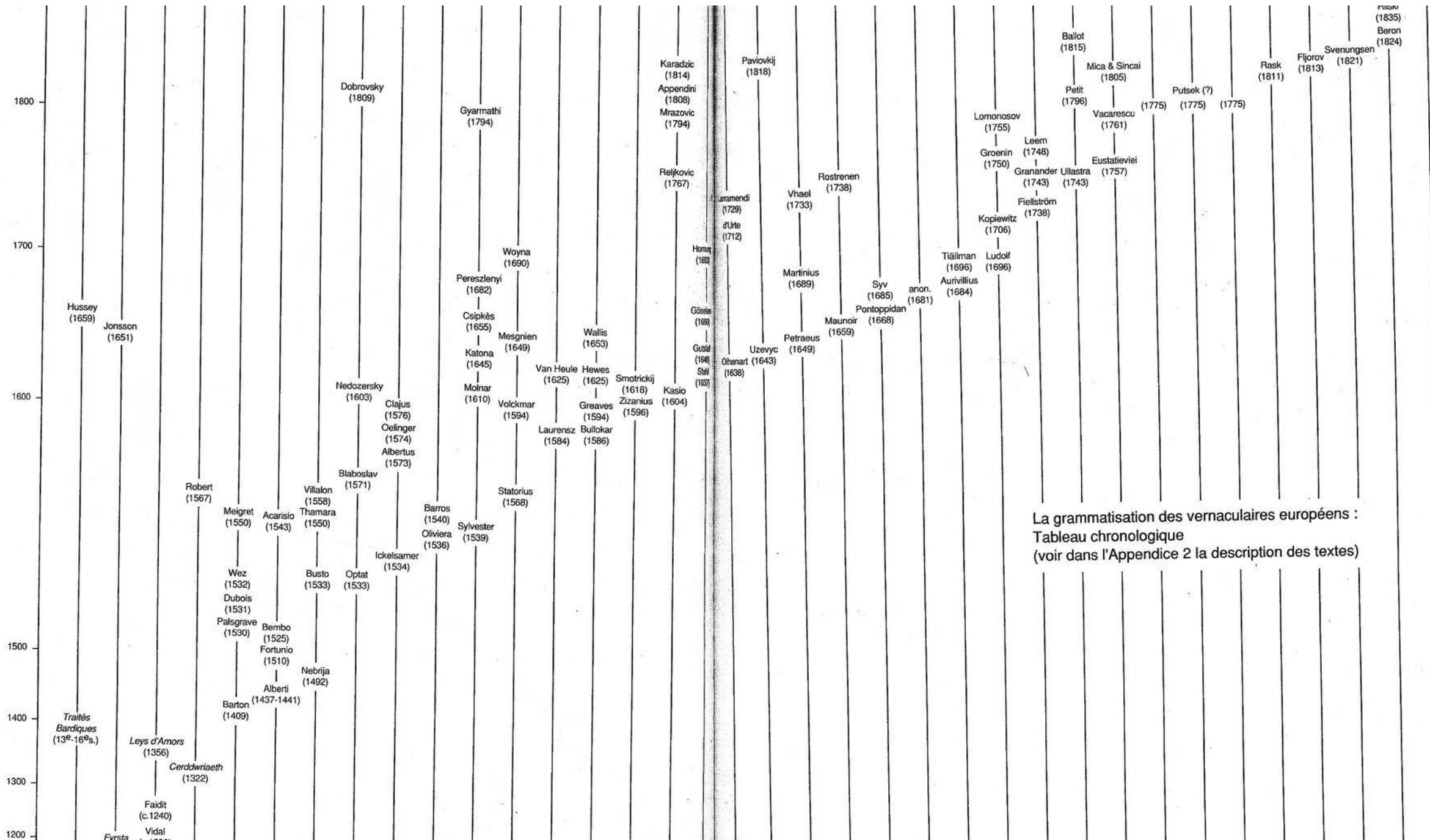
- Οι καθομιλούμενες στο προσκήνιο, ως γλώσσες γραμματισμού, την περίοδο 1450-1580:

«πρώτη οικογλωσσική επανάσταση» στην Ευρώπη (Baggioni 1997, 95-120).

- Πλήρης αναδιάταξη επικοινωνιακού τοπίου σε σχέση με τη λειτουργική κοινωνική διγλωσσία που είχε επιτευχθεί (τα λατινικά γλώσσα-όχημα, μη μητρική γλώσσα κανενός, που εγγυάτο την ενότητα και την επικοινωνία των *litterati*, και γενικότερα των ελίτ, εκκλησιαστικών και άλλων).

ΚΑΘΟΜΙΛΟΥΜΕΝΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ

- Παράλληλα, ανάγκη τυποποίησης [standardization] → **μαζική γραμματικοποίηση** [grammatisation] των καθομιλούμενων γλωσσών (= εξοπλισμός με γραμματικές και λεξικά κατά το πρότυπο της ελληνο-λατινικής γραμματικής παράδοσης):
«δεύτερη τεχνο-γλωσσική επανάσταση» (Auroux 1994)
- Η πύκνωση επεξεργασίας κοινών/πρότυπων γλωσσών (σταθεροποιημένων, που έχουν αποτελέσει αντικείμενο περιγραφής και προγραφής) στα μέσα του 16^{ου} αι. (1550-1650).

La grammatisation des vernaculaires européens :
Tableau chronologique
(voir dans l'Appendice 2 la description des textes)

ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΠΝΕ (16^{0Σ}-17^{0Σ} ΑΙ.)

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ

Νικόλαος Σοφιανός (πρώτο μισό 16^{ου} αι.)

Girolamo Germano (Ρώμη, 1622)

Μητροφάνης Κριτόπουλος (1627)

Simon Portius (1638 [du Cange, 1688])

Ρωμανός Νικηφόρου (17^{ος} αι.)

ΛΕΞΙΚΑ

Corona preciosa (Βενετία, 1527)

[Nikolaus Rigaltius (Λουτέτσια, 1601)

Ioannis Meursius (Λούγδουνο, 1610)

Girolamo Germano (Ρώμη, 1622)

Simon Portius (Λουτέτσια, 1635)

Γεράσιμος Βλάχος (Βενετία, 1659)

Du Cange (Λούγδουνο, 1688)

Alessio da Somavera (Παρίσι, 1709)

ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΛΕΞΙΚΩΝ (ΚΑΡΑΝΤΖΟΛΑ & ΠΑΤΕΡΑΚΗΣ, ΥΠΟ ΕΚΔ.)

1. Πολύγλωσσα λεξικά-κατάλογοι λέξεων

Corona preciosa

Ital. volg.	Greco volg.	Latino	Greco lit.
inganno	apati	fraus	chleui
ιγκαίνω	ἀπάτη	φράους	χλδύη
ingannatore	apateon	deceptor	apateon
ιγκανατόρη	ἀπατεών	Δετζίητορ	ἀπατεών
io	ego	ego	ego
ἴω	ἔγω	ἔγω	ἔγω
intendere	na grika	intelligere	ποιῖν
ιντέντηρε	να' γρικᾶ	ιντελίγηρε	νοῦν
intelleéto	gricima	intelleétius	ποιῖμα
ιντελέτω	γρίκιμα	ιντελέτω	νόημα
imbriatamento margaritis	margaritis	macula	kiglis
ιμπραταμέντο, μαγάρισις	μαγάρισις	μάκνυλα	κάλις

L

Laude	erapnos	laus	εραπος
λάουδε	ἑραπος	λάους	ἑραπος
laudare	na erapni	laudare	εραγνίη
λαουδέρε	νά ἑραπνῆ	λαουδέρε	ἑραπνῆ

Θησαυρός Βλάχου

36ῆ ΤΟΥ ΤΗΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΗΣ ΒΑΣΕΩΣ ΘΗΣΑΥΡΟΥ.

Τὸ Λ. Στοιχεῖται.

Λ. μετὰ τῷ Α΄φλα.

Λ Α΄βρα. Flamma. Fiamma.
Φλόξ, σός. Πυρός, ἔ. Φλογμός, ἔ.
Διάκωσις, ἰος.

Λάβρασις. Vulneratio. Ferita.
Τρώσις, ἰος. Οὐτίσις, ἰος. Τρώμα, απίς.

Λαβρερά. Flagranter. Ardentemente.
Διαπύρωσις. Φλογερώσις. Ε΄πιθυμητικῶσις.

Λαβρωτίσις. Vulnerator. Feritore.
Τραυματισίσις, ἔ. Οὐτάσις, ἔ. Τρωῶ-
σιων, απίσις.

Λαβρερός. Flammeus. Fiammegiante.
Φλόγιος, ε. Φλόγιος, ε. Φλογερός, ἔ. Φλο-
γώδης, εος. Φλογόσις, εντις. Διάπυρος, ε.
Πυρώδης, εος.

Λαβώτρα. Vulneratrix. Feritrice.
Οὐτίτειρα, απίς.

Λαβόνω. Vulnere. Fetire.
Τραυματίζω. Κατατραυματίζω, ἰσω,

[ΣΥΝΕΧΕΙΑ]

Λατινο-ελληνικό PORTIUS

<i>Latine.</i>	Græco-Barb.	Græco-Litt. 253
Iuans.	ὁπῦ ἀφελᾶ.	ὁ ὄπκουρῶν, ἀφελῶν, βοηδῶν.
Iuuenari.	να μιλῆσαι σὺ τῶν νεῖος.	νεανίζειν.
Iuuenta.	ἡ θῆα τῆς νεότητος, ἢ ἡ νεότης.	ἡ ἔη, νεότης, ἑφελία.
Iuencus.	μοσφει.	μοσφός, πέρταξ.
Iuenculus.	πυιδάκι.	μειράκιον, μειράκιλλιον.
Iuuenis.	παλιχέει, κοπιλιάνης, νεός.	νεός, ἡθῆος, νεανίας, νεανίσκος.
Iuuenilis, iuuenalis.	κοπιλίπκος.	νεανικός, νεαρός, νεάζων.
Iuueniliter.	κοπιλίπκω.	νεανικῶς, ἡ ἔηδόν.
Iuuentus, iuuenilitas,	νεότης, παλιχελιά.	νεότης, ἑφελία.
Iuuenesco. [iuuenta.	ξανασησινῶ.	νεωνιεύομαι, νεαρούω, νεανιάζω.
Iuuo.	ἀφελᾶνω, ἀφελᾶ.	βοηδῶ, ἀφελῶ, ὦ, ὄνημι, ἀλαλκῶ.
Iuxta, iuxtim.	κοντᾶ, σῆμα.	πασφ, πλησίον, ἀγγχ.

Κ

Κ

Κ

K Alendæ.
Calendarium.

H ἀνώτη ἡμέρα τῶ μνηστᾶ ἀφ-
χημνιά, τὰ κελαινδα.
κελαινδαει, κελαινδαειον.

N Εομβιλία, κελαινδα.
ἑφημείς.

L

L

L

L Abasco, labo.
Laborum.

Ε ἐπίφτω, ἐγγλιφῶ, εἶμαι
γλιφωρεσ γὰ πᾶσφ.
ἕνα φλαμπουρεν τῶν πα-
λαιῶν ρωμαίων.

Υ Ποφίρμαι, ὑπολιδαίω.
λάβασον.

Labecula.

τακοπούλα.

κυλίδιον, σπλίδιον, λυμάπιον.

Λεξικόπουλο PORTIUS

Ρωμαϊκῶς,	Ἑλληνικῶς,	καὶ Ἀστικῶς. 109
κυπαείωσι.	κυπαείωσις.	Cyparissus.
κυρα. κυράτ'ζα.	δέσποινα, δέσποτις, κυρία.	Hera, domina.
κύρη. [εἰ. πατέρας.]	πατήρ.	Pater.
κυφέλα. [εἰ. λῆδα.]	μάμμα.	Auia.
κύρτος.	κύρτη, κύρτος.	Nassa.
τὰ κολοίμυλα.	αἱ ἀσχηλῶναι, τὰ πύγαια, ἔδρα, πύγα.	Nates, clunis, natis.
κῆλος.	ἀγχοῖς, ἔδρα, κῆδος, πηθῆ, φρωκτός.	Podex, nates, clunes.
κωλοσύνομαι.	ἔρπω, ἐρπύζω, ὑφερπύζω, ὑφί- στερχομαι, ἐφίρπω.	Subrepro, ferpro, repro, pro- repro, proferepro.
κωλοσυρός.	ἡ ἐρπύδιον.	Repratio.
κωλοσύνω.	ἐπισύρω, ἔλκω, ἀπέω.	Traho, post me duco.
κωρέλλι.	κωρέλλιον, κωρέλλιον, κωρέ- λλιον, κωρέλλισκ, κωρέλλισον.	Corallium.

Λ

Λ

Λ

Λ Αβωμαπία.

T Ρῶμα, βᾶμα, πᾶσσι,
ἔλκωσι, ἔλκος, πληγή,
αἰκισμα, σπλῆμα.
πυρρομῶσι, πυρροῖσι, τραυμα-
πια, δεδωσῆμῶσι, ὑπῆσι.
πῶσι, πῶσιω, βᾶμαπῆζω, π-
ελαμῆσι, ὑποπῆζω, ἔλκω,
ὑπῶσι, κῆταπῶσιω, κῆτα-
βᾶμαπῆζω.

V Vlnus, viceratio, vli-
cus, verber, plaga,
vulneratio.
Vulneratus, faucius, fau-
ciatus, vulnere affectus.
Saucio, vulnere, conuul-
nero, vulnus infligo, in-
fero, vulnere afficio, pla-
gam impono.

Λαβομῆσι.

Λαβῶσι.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΛΕΞΙΚΩΝ

2. Δίγλωσσα συγχρονικά/χρηστικά λεξικά

GERMANO

L A

L A , ἐκεῖ, echì. di là, ἀπ' ἐκεῖ, ap'echì. Di là , cioè , all'altra parte, trans. πέρα, péra, dall'altra parte, ἀπὸ πέρα, apò pera .

Labro. χείλος, χείλι, τὸ. chílos, chíli, το. Plur. χείλη, τὰ.

Labruto. χιλαῖς, ὁ. chilàs, ο. (chíli, τὰ.

Laccio, corda. vedi, Corda.

Lacerare, graffiare. vedi, Graffiare.

Lacerare, stracciare. vedi, Stracciare .

SOMAVERA

Κωλομπέρι, τὸ, κῶλος, ὁ. Culo.
ὁ Κωλόμπιτζος, τὸ ὄσπαρι, L'ul-
timogenito figliuolo.
Κωλόμυλον. βλ. Κωλομέρι.

Κολοφτερνιάζω, αζα, αῶ, ασε, γὰ
άσω. Scalcagnarfi.
Κωλόφτερνα παπύτζια, τὰ. Scarpe
scalcagnate.

ιον, κρεαλλίπκος, η, ον, κρεαλλίπκος,
η, ον. Di corallo.
Κωράλλι, τὸ, κρεάλλι, τὸ, κρεάλι, τὸ.
Corallo.

Λ Α

Λ Αβάνω, ἔλαβανα, ἔλαβα, λά-
βει, γὰ λάβω. λαμβάνω. Ri-
cevere.

Λαβαρομαί, ἔλαβαρομαί, ἔλαβηκα,
λάβει, γὰ λαβῶ. Riceverfi.

Λάβρα, ἡ. Arfura , grandissimo
caldo di està.

Λάβραις, ἡ. Caldacci, caldume.

βρίσω. Ardere.

* Λαβύρινθος, ὁ. Labirinto.

Λάβωμα, τὸ. Ferimento.

Λαβωμαία, ἡ. Ferita.

Λαβωμένος, η, ον. Ferito.

Λαβώνω, βωνά, βωά, βωσε, γὰ βώσω.
Ferire.

Λαβόνωμα, βώνωμαι, βώθηκα, βώσω,

Λαγλίνα, ἡ, λαίνα, ἡ, σάρινα, ἡ, σα-
μι, τὸ, κανάτα, ἡ. Brocca, boc-
cale di terra, urna.

Λαγλίνακι, τὸ, λαίνακι, τὸ, σαμάκι,
τὸ, κοματάκι, τὸ. Boccaletto,
boccalino, brocchetto.

Λαγλίνας, ὁ, λαίνας, ὁ, τζυκαλάς,
ὁ. Bioccalaro, urnaio.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΛΕΞΙΚΩΝ

3. Δίγλωσσα λεξικά διαχρονικά/γραμματείας

MEURCIUS

xij. *Apertioque scrinio codiciorum suorum inquisiuit omnium quaestiones auctorum.*

ΚΩΔΙΞ.

κώδιξ. *Codex*. Suidas. κώδιξ, κώδικος. Isidorus Pelusiota lib. iv. epist. xcj. ἢ οἱ ἑνομοθετῶν κώδικες, ἢ αἱ δημοφένες βίβλοι. Codinus. τὸν δὲ γε σαυρὸν ἐν δεξιά φέρει αἰεὶ, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ ἐλάτιον κώδικα εἰσὶ πὸς δεξιερῶν μετὰ μανδυλίᾳ. Nicetas in Man. Comneno lib. i. ἔνια δὲ καὶ τοῖς δημοσίοις ἐγγράφῃ κώδιξι. Gregoras lib. iv. γράμμασι τῶν ἐαυτῶν ἐγχαράξαντες ὄρκους τοῖς ἱεροῖς ἐπιθεῖκασι κώδιξι.

πεσόντες ἀθρόως καὶ αὐτοὶ ἀλίσκοντα.

ΛΑΒΑΝΤΙΣ.

Λαβαντίς. *Spica nardi*, quae vulgo *Lavanda*, sive *Lavandula*. unde formata dietio. Hesychius. ἴφια, ἢ λυχνίς. ἄνθος, ἔνιοι λάχανον, ὃ ἡμεῖς λαβαντίδα καλεῖμεν.

ΛΑΒΑΡΟΝ.

Λάβαρον. *Labarum*. Vel etiam λάβωρον. ντρογ; modo scribitur. Sozomenus lib. i. cap. iv. ἐκέλευσεν ἀνδρας ὀπισθήμονας χρυσῷ ἐλίθοις τιμίοις εἰς σαυρῶν σύμβολον μετασκευάζειν τὸ πρῶτον ὄν...

DU CANGE

777

Glossarium.

770

Λ.

ΛΑΒΑΘΟΛΑΒΑΤ, Afris, *Muris auricula*, apud Interpolat. Dioscorid. cap. 400.

ΛΑΒΑΝΤΙΣ, *Spica nardi*, quae vulgo *Lavanda*, sive *Lavandula*. Hesychius: ἴφια, ἢ λυχνίς ἄνθος, ἔνιοι λάχανον, ὃ ἡμεῖς λαβαντίδα καλεῖμεν.

ΛΑΒΑΡΟΝ, Λάβαρον, *Labarum*, de quo pluribus in Gloss. med. Lat. & in Dissert. de Imp. Constantinopolit. nummis num. 20. quibus addendus Fullerus lib. 2. Exerc. Sacr. cap. 1. lib. 4. cap. 13. ubi de vocis etymo. Sozomenus lib. 1. Hist. cap. 4. de Constantino M. ἐκέλευσεν ἀνδρας ὀπισθήμονας χρυσῷ καὶ λίθοις τιμίοις εἰς σαυρῶν σύμβολον μετασκευάζειν τὸ πρῶτον ὄντοισι, καὶ ὀπισθίον λάβαρον, ἢ ζωστικὸν λέγων σαυρῶν, &c. Mauricius lib. 2. Strateg. cap. 2. κοιλία καβαλλασεὶ ἀρχοῦ λαρία καὶ τὸ μίθον, ὡς τὸ σχῆμα τῆς λαβάρου, καὶ φλαμμύλων.

ΛΑΒΑΣΤΡΟΝ, ἔσθ' ἰθὺς λαυθ, in Glossis Jaticis MS. Neophyti. *Alabastrum*.

βιδος. Vide Gloss. med. Lat. in *Cochlear*, & XII. Tabellam ex iis quae hujus Glossarij initio delineantur.

ΛΑΒΟΥΤΟΣ, *Testudo*, Ital. *Lutto*. Glossae ad Iliadem Barbarogr. κίθαρα, ἢ λύρα, καὶ ὁ λαβύτος. Occurrit etiam in Turcogr. Crusij. Vide infra λαῦτο.

ΛΑΒΡΑ. Vide in *Λαύρα*.

ΛΑΒΡΑΤΟΝ. Joannes Pediasimus: ὃν τῆς χωρῶν ἀρχαῖς εἰσθαμνί πύργου ὄρεας, ἢ τὰ φρεσ, ἢ λαβράτα τῆναι, ὡς ἴσθρα. Vide *Λαυράτον*.

ΛΑΒΩΝΕΙΝ, λαβόνειν, *Sauciare*, *Vulnerare*, *Titrascken*, *psaumalizen*. λαβώμενος, *Vulneratus*, *Titrasalzen*. Affixæ MSS. Regni Hierosolymitani. c. 223. εἰάν γινέτε διὰ τινος ῥιζικον τὸ λαβόνον ἕνα μὴ σκλάβον, &c. Joannes Cananus de Bello Constantinopolit. πολ. λοιπὸν τῶν δύο μερῶν ἐλαβώθησαν καὶ ἀπίθανον. Infra: καὶ τὸς λαβωμένους ἰατρονον. Anonymus de Nuptiis Thesei lib. 2.

Κιόπετον κάμπον πάχμα ὄλον μ' ἀλαζονίαν, Σολομόνας, λαβόνοντας, καὶ ξισελίζοντας τις.

Eodem libro:

Δύο παλικάρια ἤθρασι πολλά τὰν λαβωμένα,

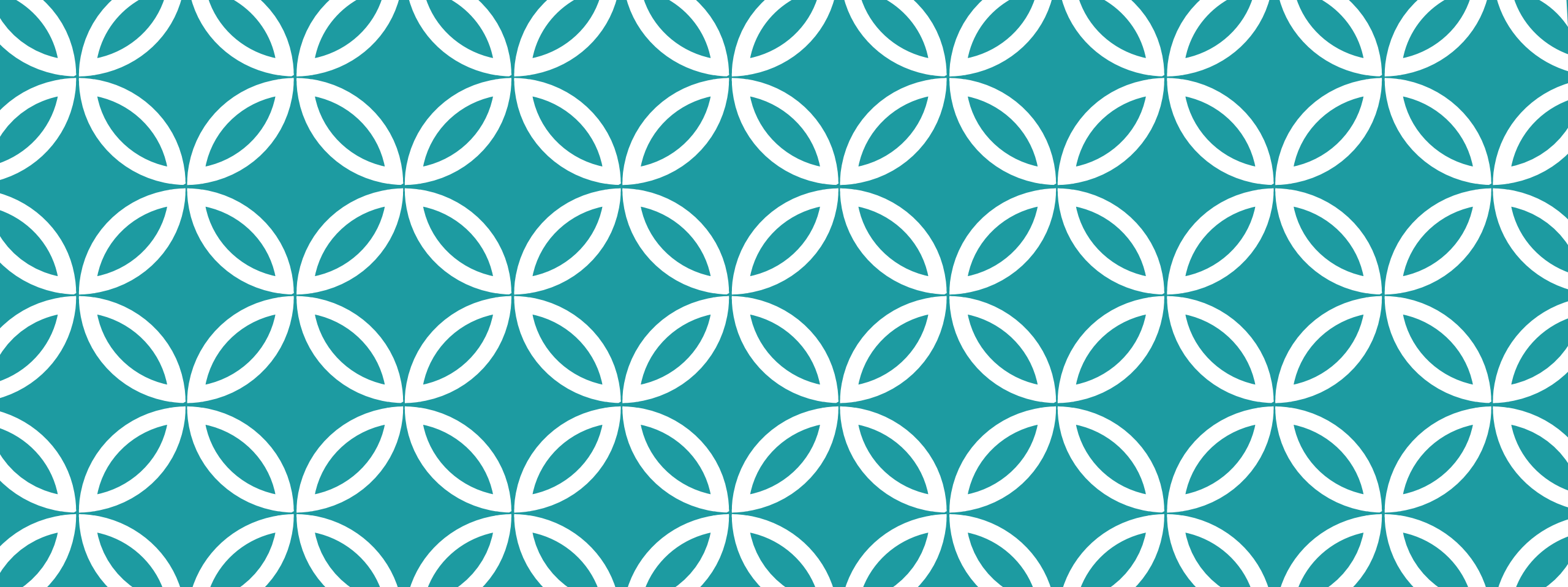
Idem lib. 8.

Καὶ λαβώμενοι ἐπίπλαν ἀπάπασαν μερίαν.

Demetrius Zenus in Batrachom.

Στάρματ' ἢ ἐκλίπσε, καὶ δὲν τῆς ἐλαβώνη.

Idem Cananus: περιεφο...

ΛΕΞΙΚΑ ΤΗΣ ΠΝΕ: SOMAVERA / RIGALTIUS

2^η δραστηριότητα αξιολόγησης